

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte tirsdag den 9. desember 1958 kl. 9.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Borten, Bakke (for Bøyum), Reidar Carlsen, Reinsnes, Meisdalshagen, Finn Moe, Offerdal, Erling Petersen, Røiseland, Wikborg, Langhelle, Henrik Svensen, Jakob Pettersen (for Dahl), Hareide, Hegna, Hønsvald, Ramndal (for Paul Ingebretsen) og Ingvaldsen.

Av Regjeringens medlemmer møtte fung. utenriksminister, handelsminister Skaug og forsvarsministeren Handal.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Fra Forsvarsdepartementet statssekretær Himle og ekspedisjonssjef Ramm. Fra Utenriksdepartementet utenriksråd Ræder, statssekretær Engen, ekspedisjonssjef Sommerfelt og byråsjef Hedemann.

Formannen: Som det sto i innkallelsen, er møtet sammenkalt for at statsråd Skaug kan redegjøre for *forhandlingene om det europeiske frihandelsområde*. Imidlertid ønsker statsråden som fung. utenriksminister også å gi en kort redegjørelse for *det forestående møte i NATO's Råd*, som skal finne sted i Paris i midten av desember, og jeg tror at i tilslutning til det vil også forsvarsministeren si et par ord. Det er vel da mest hensiktsmessig at vi begynner med dette nye punkt på dagsordenen, og jeg gir ordet til statsråd Skaug.

Fung. utenriksminister Skaug: Det forestående møte i NATO's råd i desember er et av de vanlige høstmøtene, hvor det vanligvis er en meget sterk regjeringsrepresentasjon. Ved møtet nå i desember kommer utenriksminister Lange og forsvarsminister Handal til å representere Norge.

Vi har ingen spesielle problemer å legge frem for komiteen i forbindelse med dette møte, men vi har ment det var riktig at vi fikk omtale møtet her i komiteen, og at vi fikk anledning til å nevne her de punktene som er ført opp på dagsordenen og som skal debatteres på møtet.

Det utkastet til dagsorden som foreligger, inneholder tre hovedpunkter:

1. Generalsekretærens rapport om utviklingen når det gjelder det politiske samarbeid i NATO.
2. Den årlige diskusjon om den internasjonale situasjon.
3. Den foreliggende situasjon når det gjelder den militære planlegging og virksomhet innen alliansen.

Foruten de punktene som er nevnt på dagsordenen, må man gå ut fra at situasjonen omkring Berlin og dermed hele Tysklandsspørsmålet vil komme til å innta en bred plass i drøftingene. Det foreligger ingen indikasjoner på hvorvidt Kypros-spørsmålet blir tatt opp igjen på det nåværende tidspunkt, men man må være

forberedt på at det vil kunne skje i og med den resultatløse behandling som saken igjen har vært gjenstand for i FN's Generalforsamling.

Når det gjelder Generalsekretærens rapport om utviklingen med hensyn til det politiske samarbeidet i alliansen, kan jeg nevne at generalsekretær Spaak den rapport han har lagt frem, tar opp spørsmålet om den politiske rådslagningsvirksomhet i NATO på et prinsipielt grunnlag. Bakgrunnen er tydeligvis blant annet de Gaulle's henvendelse til den britiske og den amerikanske regjering om rådslagning om globale spørsmål. Den kritikk som er kommet fra feltmarskalk Montgomery, og generalsekretær Spaaks egen mening om situasjonen på dette område, har nok også spilt inn. Den foreliggende rapport inneholder ikke noen nye eller oppsiktsvekkende forslag, men den legger forholdsvis sterk vekt på ønskeligheten av rådslagning om spørsmål utenfor Paktens geografiske område og foreslår opprettet ekspertgrupper med mandat til å legge frem forslag om felles synspunkter med hensyn til politikken overfor de forskjellige geografiske områder.

Fra norsk side har man tenkt seg her å tilrå forsiktighet både når det gjelder å overskride den geografiske begrensning for NATO, og når det gjelder faren ved å opprette et nettverk av nye ekspertgrupper.

Når det gjelder diskusjonen om den internasjonale situasjon, vil det bli lagt frem 5 rapporter under det punktet. Disse fem rapportene behandler utviklingen i Sovjets utenrikspolitikk, situasjonen i Øst-Europa, Midt-Østen, Det Fjerne Østen og endelig en oppstilling av den faktiske utvikling i forholdet mellom øst og vest. Disse dokumentene er alle sammen å betrakte som bakgrunnsdokumenter for den diskusjon som vil finne sted. Jeg skal ikke her gå inn på deres innhold, men vil bare få nevne at det er grunn til å vente at det som vanlig vil bli en bred debatt, og at hovedtyngden denne gang vil ligge på situasjonen i Midt-Østen, på Tysklandsspørsmålet og spesielt på Berlinsituasjonen.

Når det gjelder det siste punktet, om situasjonen med hensyn til den militære planlegging og virksomhet, vil jeg be forsvarsministeren redegjøre for det.

Statsråd Handal: På det forestående statsrådsmøtet i NATO vil der når det gjelder de militære spørsmål ikke være noe særlig nytt, og heller ikke noe som vi kommer til å måtte ta spesiell stilling til. Det som foreligger, er Militærkomiteens rapport om den militære fremgang i dette året. Utgangspunktet er det dokument som heter M.C. 70, som bygger på de vedtak som ble fattet på desembermøtet i fjor. Rapporten forteller at der er fremgang på en rekke felter, men der er også et misforhold til stede mellom de militære minstebehov og medlemslandenes planlagte forsvarsinnsats i årene fremover.

Der vil bli gitt en muntlig redegjørelse av Standing Group's formann om Sovjet-Samveldets militære styrke. Det blir gitt hvert år på dette møtet, og vi har altså ikke noe materiale til å legge frem i det spørsmålet her.

Dessuten vil der bli lagt frem en årsoversikt for 1958. Denne vil bygge på den eksaminasjon av medlemslandene som har funnet sted nå i høst, og som gikk ut på å få klarlagt landenes innstilling med hensyn til sine militære programmer i forhold til dokument M.C. 70. M.C. 70 er det dokument som trekker opp

styrkemålsettingen for de forskjellige land i NATO. Det ble godkjent som et planleggingsdirektiv i fjor, og eksaminasjonen i år har tatt sikte på å undersøke hvor langt landene er kommet med gjennomføringen av de krav som stilles i M.C. 70, og hvordan mulighetene er for å nå målet i 1963.

Det viser seg at der i enkelte land er et stort misforhold mellom kravene i M.C. 70 og gjennomførelsen. Det er det samme bilde i en rekke land som i vårt eget, at den politiske og økonomiske målsetting for de militære programmer vanskelig vil kunne føre til at man når de styrkemål som M.C. 70 peker på.

Der kan bli en del diskusjon om dette på møtet. Det kan føre med seg at det kan bli nødvendig å foreta en revisjon av NATO's forsvarsplanlegging. Det kan også bli nødvendig å falle tilbake til en strategi som bygger mer på «deterrent», fordi man ikke når opp i det styrkemål for «skjold»-styrken som var forutsatt.

For vårt eget vedkommende har konklusjonen på eksaminasjonen vært at man i Norge bør kunne yte mer til forsvaret. De er i NATO kommet frem til at Norges økonomiske stilling er bra – nasjonalproduktet er øket, levestandarden er øket – og at man burde kunne yte mer til militære formål. Det er pekt konkret på at man burde kunne heve forsvarsinnsatsen reelt med 10 pst. i forhold til det leiet som var i fjor. Dette er et bilde som går igjen fra land til land, og det er naturligvis rimelig at de militære myndigheter vil måtte spørre om det politiske direktiv fortsatt er holdbart eller om det ikke vil være nødvendig med en revidering, dersom ikke de politiske myndigheter vil forsøke å følge opp de krav som i sin tid var stillet.

Når det gjelder resultatet av eksaminasjonen av Danmark, peker man på at man er sterkt bekymret over utviklingen i dette landet, og man henstiller sterkt til Danmark å gjøre en god del mer enn man gjør idag, og at man snarest mulig får vite hvilken plan Danmark akter å følge.

Dessuten pekes det på at man bør få bragt forholdet med hensyn til Østersjøkommandoen i orden snarest mulig. Så lenge det ikke er bragt i orden, er det en svekkelse av ledelsen i dette viktige område.

Når det gjelder det fjerde spørsmål, videreføring av infrastrukturprogrammene, er der nettopp nå kommet en melding som forteller at dette antagelig ikke vil bli ført opp på dagsordenen for statsrådsmøtet. Det viser seg at de franske innvendinger gjør seg mer og mer gjeldende, og de franske synspunkter avdekker mer og mer en fransk nasjonal selvhevdelse som gjør det vanskeligere å koordinere den utvikling som bør finne sted på det militære område innenfor NATO.

Jeg tror ikke der er mer å si, hvis der ikke er noen spørsmål.

Formannen: Jeg skal få lov å takke for redegjørelsene. Er det noen av medlemmene som har noe å spørre om?

Wikborg: Det er vel naturlig at også spørsmålet om frihandelsforhandlingene kommer frem på NATO-møtet. Det er jo en meget viktig ting for hele NATO's fremtid, og det bør vel i hvert fall berøres fra norsk side de bekymringer vi ser på hele det spørsmål med.

Røiseland: Forsvarsministeren nemnde at spørsmålet om Østersjø-kommandoen truleg vil kome opp på NATO-møtet. Kva er det å seie om det no på førehand? Flyt det fullstendig, spørsmålet om Østersjø-kommandoen skal leggjast til Paris eller Kolsås?

Statsråd Handal: Det er ikke riktig å si at det flyter. Østersjø-kommandoen er fortsatt under ledelse av Holtenau-gruppen i Holtenau, som igjen står under ledelse av Nordkommandoen. Som jeg refererte forrige gang, har general Norstad ikke villet gjøre noe mer med dette så lenge forholdet til Tyskland og Danmark ikke er politisk bragt i orden. Men i dag er altså kommandoen under Holtenau-gruppen, som igjen ledes av Nordkommandoen.

Røiseland: Men er det alvorleg fare for at Østersjø-kommandoen kan bli flytt til Paris?

Statsråd Handal: General Norstad har gitt uttrykk for at han ikke vil flytte den til Paris dersom det er noen innvending fra skandinavisk hold, og jeg tror det synet blir hevdet fortsatt av ham. På den annen side vil jeg ikke unnlate å si at der naturligvis kan bli visse vanskeligheter dersom den danske forsvarsinnsats ikke økes. Da må jo den tyske oppbygging av styrkene føre med seg en ganske sterk tysk innflytelse, og hvilke konsekvenser det vil innebære, er naturligvis vanskelig å si i dag, men det vil i all fall medføre at Danmark blir mer og mer avhengig av det tyske forsvar, dersom ikke Danmarks egen forsvarsinnsats blir noe sterkere.

Langhelle: Der er neppe tid til å gå noe særlig mer inn på disse ting i dag, men jeg vil bare gjøre oppmerksom på at det som forsvarsministeren sa om den militære utvikling i 1958, var det i all fall for meg litt vanskelig egentlig å bli klok på, av den enkle grunn at jeg overhodet ikke kjenner M.C. 70 som er utgangspunktet for vurderingen. Det ville være av interesse for den utvidede utenrikskomite ved en senere anledning å få vite hva dette M.C. 70 er for noe, og av Den norske Regjering få en vurdering av den utvikling vi har hatt i relasjon til M.C. 70 – ikke bare få vite hva eksaminasjonen i Paris førte frem til, men få vite hvordan Den norske Regjering selv vurderer de anbefalinger som eksaminasjonen har ført frem til. Jeg går ut fra at det ikke er tid til det i dag, men det ville være av interesse senere.

Ingvaldsen: Jeg hørte med interesse og kanskje litt forferdelse på det forsvarsministeren sa om utviklingen innen NATO. Jeg har inntrykk av at det enkelte steder er en redusert vilje til å gjøre en innsats. I Danmark vet jeg det er mange som er svært bekymret over utviklingen. Jeg vil også, som hr. Langhelle, ha interesse av å høre hvordan Regjeringen ser på disse ting. Personlig vil jeg ikke legge skjul på at jeg tror det ville være heldig om Norge viste en positiv interesse for å holde innsatsen oppe fra vår side. Det er jo nesten uhyggelig å tenke på hvordan

man i dag begynner å trekke fra hverandre innen NATO. Jeg tror faktisk det ville ha betydning om et land ville vise en helhjertet vilje til og interesse for å nå målene.

Fung. utenriksminister Skaug: Hr. Wikborg nevnte spørsmålet om frihandelsområdet og spurte om det ville bli tatt opp under drøftelsene i NATO. Spørsmålet står ikke på dagsordenen som en spesiell sak som skal drøftes, men jeg ville anse det som kanskje overveiende sannsynlig at man fra flere land vil komme inn på det. Jeg vil tro det er nokså sannsynlig at man vil reise det fra britisk side, særlig sett på bakgrunn av Selwyn Lloyd's uttalelse i Underhuset forleden dag, som jo var ganske sterk. Han sa noe i retning av at han for sin del vanskelig kunne forstå hvordan man skulle kunne beholde det politiske og militære samarbeid i Europa, hvis man ikke fant en ordning på disse økonomiske tvistespørsmålene. Jeg ville anta også at utenriksminister Lange i Paris vil ta kontakt med sine kolleger om saken og drøfte hvordan man best kan håndtere den i NATO's råd. Jeg tror personlig at det vil være en stor fordel å kunne drøfte den i NATO's råd, fordi man der har muligheter for å snakke ut på en langt mer fortrolig måte enn de fleste andre stedene.

Statsråd Handal: Hvis jeg ikke erindrer feil, redegjorde jeg for M.C. 70 før forsvarsministermøtet i april, da hadde jeg denne saken oppe her i komiteen. Men jeg har ikke noe imot etter nyttår å redegjøre for M.C. 70, eksaminasjonen og det som vil bli drøftet på møtet nå i desember med hensyn til konklusjonen og virkningen for Norges vedkommende, det vil være naturlig at der blir gitt en redegjørelse om det. M.C. 70 har vært planleggingsdokument i bare 7-8 måneder, og man kan derfor neppe vente at man allerede i år skal ha full oversikt over utviklingen i relasjon til dette dokument som bygger på planer frem til 1963. Der kommer inn i bildet politiske spørsmål og budsjettmessige spørsmål. Hvor langt vi vil komme, vil delvis avhenge av det nye budsjett som Regjeringen skal legge frem på dette område 1. mars. Men ellers er det et politisk spørsmål, og det er spørsmålet om atomvåpen. Der sies i dette dokument i forbindelse med eksaminasjonen ifra om at de norske styrkers begrensede muligheter med hensyn til bruk av atomvåpen vil gjøre det ytterst vanskelig å hindre en amfibielandgang i Nord-Norge. Det er klart at dette er et spørsmål som er ytterst vanskelig for oss å håndtere, og Regjeringen har ikke i øyeblikket tatt noen ny stilling til dette spørsmål.

Formannen: Det forekommer meg å måtte være en god og passende anledning til å ta opp hele denne saken i sammenheng med den redegjørelse som jeg går ut fra at denne komite vil få for møtet i NATO-rådet i Paris.

Er det andre som har noen spørsmål eller merknader i anledning av statsrådenes redegjørelser i forbindelse med det forestående NATO-rådsmøte i Paris?

Meisdalshagen: Jeg går ut fra at vi da får en slik redegjørelse over nyttår. Da vil vi også ha bedre oversikt over vår egen økonomiske stilling, i og med at vi

får innstillingen fra de «fire vise» - og Regjeringen må vel ta stilling til den også. Jeg tror at det i første rekke må være vi sjøl som vurderer vår økonomiske evne, også når det gjelder det området som vi er inne på her.

Formannen: Da kan vi vel anse oss ferdige med dette punkt på dagsordenen. Så gir jeg ordet til statsråd Skaug, for at han kan redegjøre for *utviklingen i forhandlingene om et europeisk frihandelsområde.*

Fung. utenriksminister Skaug: Den 19. november ga jeg her i komiteen en oversikt over det hendelsesforløp som førte til at Mr. Maudling besluttet å utsette de videre forhandlinger i sin komite på ubestemt tid. Jeg nevnte da at de såkalte «seks ikke-seks», som nå for enkelthets skyld har antatt navnet de «ytre» seks – dvs. Storbritannia, Sveits, Østerrike og de tre skandinaviske land – i den nåværende situasjon i enda høyere grad enn tidligere samrådte seg med hverandre for å forsøke å finne frem til en felles løsning.

I den orientering jeg skal gi her, vil jeg først få gi noen opplysninger om den diplomatiske virksomhet som har funnet sted fra De ytre Seks' side overfor medlemslandene i Fellesmarkedet. Dernest skal jeg redegjøre for den innbyrdes kontakt og rådslagning som har funnet sted mellom disse ytre seks land. Jeg skal også i korthet få ta for meg visse forslag som foreligger fra landene i Fellesmarkedet, i særdeleshet det fellesforslag som De Seks ble enige om på sitt ministermøte i Brussel den 3. og 4. desember. I denne sammenheng vil jeg også forsøke å komme med en foreløpig vurdering av de konsekvenser som disse forslagene, slik vi i øyeblikket forstår dem, vil kunne komme til å få for vårt eget vedkommende.

Bruddet i forhandlingene i Maudling-komiteen medførte en intens diplomatisk virksomhet rundt om i de europeiske hovedstedene. Denne virksomhet var til å begynne med, som jeg var inne på sist, særlig intens fra svensk side. Det ble fra Sverige gjort forestillinger overfor de seks medlemsland i Fellesmarkedet hvor man fremholdt situasjonens alvor og advarte mot en diskriminering mot svensk eksport. Det ble også rettet en henvendelse til De Forente Stater, uten at dette dog utløste noen nevneverdig reaksjon i Washington. Som jeg nevnte sist, ser det ikke ut til, og det er ikke sannsynlig at amerikanerne vil gripe aktivt inn i situasjonen på det nåværende tidspunkt.

Også fra norsk side har vi funnet det hensiktsmessig å gjøre medlemslandene i Fellesmarkedet oppmerksom på hvor alvorlig vi ser på situasjonen. Vi har siden komiteen sist hadde møte, gjort en rekke henvendelser som følger opp på en måte de henvendelsene vi gjorde overfor De Seks tidligere på året.

Den 21de november, altså to dager etter at jeg hadde vært her i komiteen sist, tilkalte utenriksminister Lange den tyske ambassadør for å meddele ham det norske syn på situasjonen, med særlig henblikk på det møte som noen dager etterpå, den 26de november, skulle finne sted mellom Adenauer og de Gaulle i Bad Kreuznach. Utenriksministeren minnet da om den tyske økonomiminister og viseskansler Erhards besøk i Oslo tidligere i år, hvor Erhard på mange vis ga uttrykk for synspunkter som

stemte godt overens med de synspunkter vi hadde her i landet. Utenriksministeren fremholdt videre overfor ambassadør Oppler at vi var skuffet over den endring i den tyske holdning som syntes å ha funnet sted i løpet av høsten, og som øyensynlig gikk i retning av å imøtekomme franskmennenes proteksjonistiske synsmåter. Han refererte i den forbindelse til en samtale mellom ambassadør Skylstad og general de Gaulle i Paris 20. november, da de Gaulle hadde sagt at man nå måtte begynne helt forfra igjen. Det ble videre fra norsk side understreket at det ikke var tilstrekkelig å unngå en diskriminering 1. januar ved hjelp av en rent midlertidig ordning, men at man snarest måtte få sikkerhet for at den midlertidige ordning var innledningen til et varig økonomisk samarbeid mellom de elleve land og de seks land i Fellesmarkedet.

Utenriksministeren pekte på de alvorlige konsekvenser en handelskrig ville kunne få, ikke bare for det økonomiske samarbeid i Vest-Europa, men også for samholdet innenfor NATO. Han leverte samtidig den tyske ambassadør en promemoria som fremholder at den norske regjering legger sterk vekt på å bevare det europeiske økonomiske samarbeidet som har funnet sted innenfor rammen av OEEC, og som knesetter fundamentale prinsipper om ikke-diskriminering og gjensidighet som grunnlag for handelssamkvemmet i Europa. Memorandumet sier videre:

«Den norske regjering er sterkt bekymret over at utsiktene til å nå et resultat i forhandlingene innen 1. januar 1959 som forutsatt for øyeblikket synes små, slik at en handelspolitisk diskriminering mellom deltakerlandene vil kunne oppstå og lede til alvorlige interessemotsetninger innen OEEC.»

Jeg nevnte nettopp ambassadør Skylstads møte med general de Gaulle. Det er typisk for situasjonen at de Gaulle ved denne anledning bl.a. sa følgende til ambassadøren – jeg siterer en fortrolig innberetning fra ambassadør Skylstad:

«Det var ikke riktig at Frankrike ønsket å isolere seg innenfor Fellesmarkedet. Det var tvert imot Frankrikes ønske å nå frem til en liberalisering av handelen mellom alle OEEC-land. Men man måtte se praktisk på tingene. Medlemslandene kunne ikke få både i pose og sekk. Det var rimelig at Storbritannia måtte ta hensyn til sine dominions, likesom Frankrike måtte ta hensyn til sine oversjøiske forbindelser. Forhandlingene i Maudling-komiteen var forfeilet, og det var mulig at man fra fransk side burde ha sagt tydeligere fra på et tidligere tidspunkt at disse forhandlinger ikke kunne føre frem. Men bedre sent enn aldri. Nå måtte man begynne forfra igjen.»

– Såvidt general de Gaulles oppfatning og analyse av situasjonen.

Denne uttalelsen viser jo nokså klart hvor landet nå ligger, og de Gaulle hadde utvilsomt rett i at franskmennene burde ha gitt grei beskjed for mange måneder siden, hvis de allerede da hadde til hensikt å kjøre forhandlingene i grøften.

Jeg vil videre få nevne at Utenriksdepartementet den 26. november tilkalte den italienske handelsråd og overleverte ham en promemoria stort sett av samme innhold som det memorandum som ble overlevert ambassadør Oppler. Den direkte foranledning til dette var forøvrig et memorandum som den italienske regjering et

par dager før hadde sendt oss, og hvor det ble gitt forsikringer om at Italia ville arbeide for å unngå en handelspolitisk diskriminering i Europa.

Endelig utarbeidet Utenriksdepartementet en note som den 1. desember, m.a.o. like før De Seks skulle ha sitt ministerrådsmøte i Brussel den 3. desember, ble overlevert Generalsekretæren i det franske utenriksdepartement av ambassadør Skylstad. Denne note er noe skarpere enn de promemoria som jeg nettopp har nevnt, idet man på norsk side fortsatt er av den oppfatning at det er franskmennene som må bære hovedansvaret for den situasjon vi er kommet opp i. Avskrift av denne noten ble levert det belgiske utenriksdepartement av ambassadør Kildal samme dag.

Mange av de andre OEEC-land har tatt lignende skritt overfor ett eller flere land i Fellesmarkedet. Det er naturlig at Frankrike har måttet stå for den verste støyten i så måte. Hvilken betydning denne diplomatiske virksomhet har hatt eller vil få for utviklingen, er det vanskelig å dømme om ennå.

Jeg skal så gå over til å omtale enkelte sider av den kontakt og de rådslagninger som har funnet sted mellom De ytre Seks, men jeg må innskrenke meg til å omtale hovedpunktene i denne sammenheng.

Som jeg nevnte her den 19. november, ble det samme dag sammenkalt til et møte i Paris mellom delegasjonssjefene for de elleve OEEC-land som står utenfor Fellesmarkedet. Disse rådslagninger fortsatte den 21. november. Hovedresultatet var at De Elleve fant frem til visse grunnleggende felles synspunkter som kunne brukes av de enkelte delegasjoners regjeringer i deres diplomatiske henvendelser til Fellesmarkedets land. Fra østerriksk og svensk hold ble det foreslått å utarbeide en felles tekst til eventuelle noter. Dette syn vant imidlertid ikke tilslutning fra de øvrige delegasjoner, som mente at hver regjering fikk rette de henvendelser de fant hensiktsmessig i den form som måtte passe i hvert enkelt tilfelle. De retningslinjer som disse rådslagninger fant frem til, ble også brukt under utarbeidelsen av de démarcher som ble foretatt fra norsk side og som jeg nettopp har omtalt. Videre var det mellom delegasjonene, som da selvsagt hadde konferert med sine hovedsteder, enighet om følgende punkter:

1. at det var ønskelig med nært og effektivt samarbeid mellom De ytre Seks;
2. at det til å begynne med burde holdes et møte av høyere embetsmenn;
3. at hovedproblemene som krevet en løsning var:
 - a. en kortsiktig ordning for å unngå diskriminering fra 1. januar 1959;
 - b. gjenopptakelse av forhandlingene om et frihandelsområde.

Man drøftet spørsmålet om møtested for De ytre Seks, og man fant det ikke riktig å møtes i London foreløpig i all fall, for derved å understreke at det her ikke bare dreiet seg om en uoverensstemmelse mellom Paris og London. Da det så kom en innbydelse fra den sveitsiske regjering til å holde et samrådsmøte i Genève 1. og 2. desember, ble denne innbydelsen akseptert.

Jeg har nå vesentlig snakket om de såkalte «Ytre Seks», men det er naturligvis i alt elleve OEEC-land som er direkte interessert i frihandelsforhandlingene og som har deltatt i disse forhandlinger sammen med de

seks fellesmarkedsland i Maudling-komiteen. Møtet i Genève ble imidlertid opprinnelig begrenset til de land som hele tiden har sagt seg rede til å påta seg et eventuelt frihandelsområdes forpliktelser fullt og helt. Dette skapte en del misnøye blant enkelte av de fem, og som et resultat av dette ble Portugal, som i frihandelsforhandlingene er forutsatt å skulle ha en spesiell behandling, allikevel invitert til møtet i Genève. Det samme ble gjort for formannen for den gruppe som har behandlet de såkalte underutviklede lands spesielle problemer i samband med frihandelsforhandlingene, nemlig den irske OEEC-delegasjonens sjef, ambassadør Fay. Han deltok i Genève-møtet som observatør. Fra norsk side møtte ambassadør Boyesen og ekspedisjonssjef Sommerfelt.

Jeg skal komme tilbake til resultatet av Genève-møtet, men vil først nevne de forslagene fra De Seks som etter hvert fremkom.

Franskmennene utarbeidet et forslag til en midlertidig løsning. Det samme gjorde Be-Ne-Lux-landene, og endelig satte OEEC-sekretariatet seg i sving for å yte sitt bidrag til en mulig utvei for å unngå en handelspolitisk diskriminering fra 1. januar.

Alle var klar over betydningen av møtet mellom Adenauer og de Gaulle som fant sted den 26. november. Resultatet av det møtet var så vidt vi vet ikke særlig oppløftende sett fra norsk synspunkt og sett fra synspunktet til de andre av De ytre Seks. Det syntes som om de Gaulle under møtet i Bad Kreuznach i enda sterkere grad enn tidligere har formådd å overbevise Adenauer om den primære betydning av å bevare det politiske samarbeid i det såkalte Lille-Europa, og i særdeleshet mellom Frankrike og Tyskland, selv med fare for å vanskeliggjøre samarbeidet innenfor OEEC. En artikkel i «le Monde» etter møtet, med overskriften «Frihandelsområdets begravelse», tyder i all fall på at dette er den franske oppfatning av møtets konklusjoner.

Frankrike har nå gjort det klart at landet vil oppfylle sine forpliktelser i samsvar med Roma-avtalen. Dette vil etter det vi nå vet, delvis skje på bekostning av tidligere inngåtte forpliktelser i OEEC, noe Frankrikes partnere blant De Seks nok synes kan være urimelig, men som de ikke kommer til å gjøre noen ting med.

De forslag som foreligger fra Fellesmarkedets land er hovedsakelig kortsiktige og vil bare medføre en midlertidig løsning, foreløpig for året 1959.

Det er imidlertid av en viss interesse å merke seg at den franske regjering er av den oppfatning at en midlertidig løsning skulle gjøre det mulig – og jeg siterer et fransk dokument:

«I ro og mak å arbeide for en gjenopptakelse av forhandlingene, og at man før slike forhandlinger tar til, foretar en dyperegående undersøkelse – innen rammen av fellesmarkedet – av den beste måten å fastsette en ny forhandlingsprosedyre på, *iberegnet et nytt felles mål.*»

Jeg siterer videre av dette franske dokument:

«Hvorom allting er, så er det den franske regjeringens mening at den Europeiske Kommisjon er kalt til å spille en avgjørende rolle, som de seks regjeringer i Fellesmarkedet må klarlegge ytterligere.»

Disse ordene taler for seg selv, og jeg tror at de kan karakteriseres som utslag av et klart fransk ønske om å forkaste det grunnlag man hittil har forhandlet på.

De Seks foreslår at den tollreduksjon som de skal foreta seg imellom den 1. januar, skal utstrekkes til alle GATT-land og til alle andre land som nyter mestbegunstigelsesbehandling. Dette gjelder imidlertid bare de satsene som i dag ligger over den fremtidige ytre tollsats som De Seks skal ha seg imellom. Ifølge «le Monde» har Frankrike foreslått at reduksjonene skal utstrekkes til alle GATT-land, bl.a. for ikke å gi inntrykk av at man godkjenner at OEEC-landene har krav på noen tollmessige særinnrømmelser. Det mener man på fransk side ville kunne tyde på at man godtok ideen om et frihandelsområde, og det vil man da unngå ved å la alle GATT-land få andel i tollreduksjonene.

I realiteten innebærer dette tilbudet ikke særlig meget. For det første skal De Seks i alle tilfelle innen 1961 ha senket disse tollsatsene ned til den ovennevnte fellestariff. Under denne synsvinkelen er dette bare en «forskuddsbetaling», som er blitt foretatt. Når det så gjelder nasjonale tollsatser under den fastsatte ytre felles tollsats, skal reduksjonene på 10 % bare gjelde De Seks innbyrdes, slik at det her blir en klar diskriminering overfor de andre OEEC-land. Det er videre en enda alvorligere hake ved forslagene. Reduksjonen gjelder nemlig ikke uten videre de varer hvor De Seks ennå ikke er blitt enige om en felles ytre tollsats. Disse varene er oppført på den såkalte liste G, og omfatter vesentlige norske eksportvarer som papirmasse, fisk, ferrolegeringer, aluminium, sink og herdet fett. For hvert av disse produktene utgjør eksporten til fellesmarkedslandene 20-50 % av vår samlede eksport, og liste G inneholder varer som utgjør 40 % av vår totale eksport til fellesmarkedslandene. Og for varer på liste G vet vi ikke hva de vil komme til å gjøre med tollsatsene.

Som man vil forstå, innebærer denne 10 %-reduksjonsplanen, hva man enn måtte ønske å si om den, en klar begynnende tollmessig diskriminering. Konsekvensene for vår eksport vil kanskje ikke bli så store med en gang, men vil nok etter hvert melde seg hvis ikke andre løsninger blir funnet, og usikkerheten med hensyn til fremtiden er i seg selv en ganske alvorlig skadevirkning i den situasjon vi nå står oppe i.

Videre skal man merke seg at disse foreslåtte tollsenkninger ikke gjelder de produkter som kommer inn under Kull- og Stålfellesskapets myndighetsområde, og med hensyn til landbruksproduktene og fisk heter det at tollreduksjonen i det minste skal gjøres gjeldende for ikke-liberaliserte varer.

Så var det spørsmålet om de kvantitative restriksjonene. Etter Brussel-møtet den 3. og 4. desember har De Seks etter det vi foreløpig vet foreslått at de bilaterale kvotene som ennå består i samhandelen mellom OEEC-landene, skal økes med i alt 20 % - 10 % unilateralt og de øvrige 10 % under forutsetning av gjensidighet. Landbruksvarer og fisk er unntatt. For dette punkts vedkommende er det særlig Frankrikes forhold som interesserer. Frankrike har i dag ingen frilisting, mens som kjent medlemslandene i OEEC har forpliktet seg til å friliste 90 % av sin import, hvis de ikke kan påberope seg betalingsbalansehensyn. I våres fikk Frankrike et nytt lån i EPU, som bl.a. vi garanterte når det gjaldt tilbakebetaling til Tyskland, på

betingelse av at landet skulle friliste 60 % av sin import pr. 9. juni i år, og 75 % pr. 18. desember i år. Dette har nå franskmennene erklært at de ikke kan overholde, på grunn av sine forpliktelser etter Roma-avtalen, som de kommer til å etterleve fullt ut. De har etter sigende til hensikt å liberalisere bare 40 % pr. 1. januar 1959, og for øvrig vil de øke kvotene mellom 40 % og 82 % liberalisering med 20 % overfor alle OEEC-land.

Det er klart at Frankrike er i en overmåte vanskelig økonomisk stilling, men det OEEC-landene utenfor Fellesmarkedet vanskelig kan avfinne seg med, er at Frankrike gir prioritet til forpliktelser som er oppstått lenge etter Frankrikes uoppfylte forpliktelser overfor OEEC, og at landet diskriminerer til fordel for sine fellesmarkeds partnere før det har oppfylt sine forpliktelser overfor de andre OEEC-land fullt ut. De andre OEEC-land finner det desto vanskeligere å godta den franske linjen som jo vi etter anbefaling av OEEC i den tiden Frankrike nå har kontrollert sin import 100 %, har latt våre egne frilister gjelde fullt ut for Frankrike uten forsøk på å gjøre noe gjengjeld, og vi har også, en del av oss, som jeg nevnte, påtatt oss en garanti for tilbakebetaling av det siste lånet som EPU ga, i form av en tilbakebetaling av den tyske andelen av dette lånet, med andre ord at vi da skal betale tilbake til Tyskland hvis Frankrike ikke kan.

I samband med forslaget om disse alminnelige kvoteøkninger, kommer så også tiltak vedrørende de såkalte 3 %-varene. Dette gjelder varer som de seks fellesmarkedsland hittil ikke har importert noe av i det hele tatt, eller importert i helt ubetydelige mengder. Bestemmelsen, som skriver seg fra Roma-traktaten, medfører at De Seks seg imellom skal tillate import av slike varer, i første omgang i mengder som utgjør minst 3 % av de enkelte lands nasjonale produksjon av vedkommende vare. Dette kan synes ganske ubetydelig, men sett f.eks. i relasjon til kampen om bilmarkedene, som her er av vesentlig betydning, er denne saken av stor betydning f.eks. for Storbritannia. Italia og Frankrike må nemlig under 3 %-regelen tillate en import av utenlandske biler som tilsvarer 3 % av deres egen produksjon. For Frankrike betyr det allerede i første omgang at de må importere 3 % av sin nasjonale bilproduksjon på 1 million biler, det vil si en import på 30 000 biler årlig, mens de i dag så å si ikke har noen import i det hele tatt. Storbritannia har på sin handelsavtale med Frankrike en bilkvote som ikke er høyere enn ca. 2 000 biler, og ifølge det franske forslag skal Storbritannia nå få en 20 % kvoteøkning. Det vil da bety at de i beste fall vil få 400 biler i tillegg til kvoten på 2 000, mens Tyskland og Italia under 3 %-regelen vil få mulighet for å øke sin eksport av biler til Frankrike med resten, nemlig 29 600 om året. Diskriminasjonen mot britisk bilindustri er ganske iøynefallende, og av en størrelsesorden som jo på sett og vis er imponerende, sammenlignet med det vi har drøftet her i dette hus i andre forbindelser. Sveits vil på sin side komme til å føle en ganske merkbar diskriminering når det gjelder ureksporten til Vest-Tyskland. Hva vår egen eksport angår, er dette noe vi nå holder på å se nærmere på, men vårt første inntrykk er at vi i første omgang kanskje ikke blir rammet i noen særlig sterk grad, i all fall ikke med den sammensetning vår eksport i øyeblikket har. Vi er allerede blitt ganske sterkt rammet i vår eksport på Frankrike av treforedlingsprodukter, idet Frankrike under den importstopp de har

hatt fra OEEC-land, samtidig har gått til økning av sin import på de bilaterale avtalene, og bl.a. fått en sterk øking av sin import av treforedlingsprodukter fra Sovjet-Samveldet og fra Finland, til skade for Norge og Sverige, og det var kanskje på det punktet hvor vi var mest sårbare.

Totalt sett må en si at forslagene om tollreduksjon og kvoteøkninger slik de er kommet frem fra Brussel, er lite tilfredsstillende for De ytre Seks. De innebærer ikke at man unngår en diskriminering, man kan si at forslagene i beste fall medfører at diskrimineringen dempes noe.

Disse forslagene ble som nevnt behandlet på møtet mellom De ytre Seks i Genève 1. og 2. desember. Man visste da ikke detaljutformingen som de ville komme til å få på Brusselmøtet, men man visste nok om grunntrekkene i forslagene til å kunne behandle dem. Det man på møtet i Genève da ble enige om, var at man i tiden fremover måtte operere på linje i størst mulig utstrekning og unngå å innlate seg på bilaterale forhandlinger med De Seks. Det var enighet om at man bare på den måten kunne unngå at man ble «plukket én for én». Innen landbruks- og fiskerisektoren, hvor man neppe kan unngå særordninger, innrømmet man dog en adgang til slike bilaterale kontakter, f.eks. når det gjelder Danmarks landbrukseksport til Vest-Tyskland.

Et hovedformål i den nåværende situasjon må etter vår oppfatning være å beholde en multilateral forhandlingsform. Hva grunnlaget for disse forhandlinger kan bli etter den senere tids utvikling, er uvisst. Men en ting synes å være sikker, nemlig at franskmennene ikke i noen form er villig til å akseptere den hovedtanke som frihandelsforhandlingene hittil har basert seg på, nemlig at det endelige mål må være en fullstendig opphevelse av diskrimineringen innen OEEC-området, ved at innbyrdes toll og kvantitative restriksjoner oppheves. Det går forlydender om at De Seks har til hensikt å overlate til formannen i den europeiske kommisjon under fellesmarkedsorganisasjonen, tyskeren professor Hallstein, å fremlegge et langtidsopplegg innen 1. mars neste år, og da med sikte på å forsøke å forhandle seg fram til enighet om en langtidsordning innen utgangen av neste år. Han skal etter sigende ta direkte kontakt med de 6 regjeringer i fellesmarkedslandene for å sondere ut deres syn, og han skal også være bemyndiget til å ta uformell kontakt med de 11 OEEC-land. Hva resultatet av dette kan komme til å bli, er det umulig å ha noen mening om i øyeblikket. Men Erhard skal under sitt siste besøk i London ha fremholdt at han ikke venter seg noen revolusjonerende forslag som resultat av Hallsteins undersøkelser.

På fransk hold synes man nå å være av den oppfatning at Maudling-komiteen allerede er begravet. I realiteten er den kanskje død, men formelt kan man jo ikke godt behandle en komite nedsatt ved beslutning i OEEC's råd på en slik måte som man fra fransk side og muligens også fra enkelte andre hold synes å ville gjøre.

Dette spørsmålet ble også drøftet under møtet i Genève, og man fant det ikke mulig å gå med på en slik tendens som den vi her hadde, og som fullstendig ville neglisjere Maudling-komiteen og dermed i realiteten hele OEEC. Den britiske representant kunne allerede på møtet i Genève meddele at Maudling hadde tenkt seg å innkalle sin komite til møte 8. desember. Hvis man på det møte så fant at

komiteen ikke kunne oppfylle sitt mandat – og det var det jo opplagt den ikke kunne – og at komiteens arbeid av den grunn burde opphøre, så mente man at man da formelt burde underrette OEEC's råd om det. Under dette møte i Genève var de danske representanter de eneste som var i tvil om nytten av å innkalle Maudling-komiteen, idet de mente dette kunne virke støtende på De Seks.

Da økonomiminister Erhard så den 4. desember reiste til London for å redegjøre for resultatet av de drøftelser De Seks hadde hatt i Brussel den 3. desember, henstillet han sterkt til Maudling å trekke møteinnkallelsen tilbake. Han sa det øyensynlig så pass direkte som at det måtte ikke holdes noe møte i Maudling-komiteen og at De Seks ikke ville ha noe møte. Han fremholdt videre at OEEC's råd ikke i noe fall burde sammenkalles til noe møte før i midten av januar. Til dette svarte Maudling at han ikke ville insistere på noe møte i sin komite, men at det var helt umulig for ham som formann i komiteen ikke å kunne få anledning til å meddele OEEC's råd at han ikke hadde kunnet oppfylle det mandat som Rådet hadde gitt ham, nemlig å søke å skape en assosiering mellom fellesmarkedet og de øvrige OEEC-land senest på det tidspunkt fellesmarkedet begynte å virke, dvs. 1. januar 1959.

Erhard hadde også samtaler med Macmillan, med utenriksminister Selwyn Lloyd og med finansminister Heathcoat Amery. Man skal ikke ha kommet inn på detaljer, men britene har øyensynlig gjort det klart at de forslag som foreligger fra De Seks, og som jeg allerede har omtalt, er uklare og gir plass for en god del diskriminering som landene utenfor De Seks må motsette seg. Britene har også understreket at før Frankrike har oppfylt sine forpliktelser overfor OEEC-landene, har landet ingen rett til å slå inn på en slik diskriminering.

Erhard skal ha meddelt i London at De Seks vil forsøke – som det heter – å få i stand en lettere atmosfære før forhandlingene settes i gang igjen. Han fremholdt at forslagene fra De Seks i Brussel ikke skulle erstatte en langsiktig avtale. Han skal videre ha understreket at Hallstein ikke under sitt forberedende arbeid vil ta opp forhandlinger i egentlig forstand, men bare foreta undersøkelser med henblikk på å tilrettelegge senere forhandlinger, og Hallsteins rapport skulle foreligge innen 1. mars. Det er mange som er sterkt i tvil om det vil være mulig å holde denne timetabell, i og med de erfaringer vi hittil har hatt.

Erhard skal i London også ha uttalt at man på tysk side fremdeles er av den oppfatning at Maudling-komiteen som gruppe betraktet er det beste forum man har for videre forhandlinger når disse forhandlinger skal tas opp igjen. (Anm.: bare med den store forskjell at man skal forhandle om noe ganske annet enn det man hittil har vært enige om å forhandle om). Det er en uttalelse fra tysk side som i og for seg kanskje kan virke nokså oppløftende, men som jeg for min del må si at jeg dessverre er tilbøyelig til ikke å ta så særlig alvorlig.

Enden på Erhards samtaler i London ble så at man kom til enighet om å holde et møte i OEEC's råd i midten av desember måned på ministernivå, for å gi Rådet anledning til å diskutere forslaget fra De Seks om de tiltak de vil treffe fra 1. januar for å unngå diskriminering. Samtidig vil så Maudling rapportere til Rådet om resultatet av komiteens virksomhet. Det er tanken at dette møte skal vare 1 dag. Vi

vet ennå ikke når det blir, det vil kunne komme til å bli på fredag eller lørdag i denne uken, eller muligens på mandag.

Før dette møte i OEEC's råd finner sted, er det avtalen at de land som møttes i Genève 1. og 2. desember, igjen skal møtes for seg imellom å drøfte opplegget fra De Seks, etter at vi nå etter hvert har fått anledning til å studere det nærmere. Et møte i Paris mellom delegasjonssjefene fra de OEEC-land som står utenfor De Seks, er for øvrig berammet til i morgen.

Jeg håper at jeg med disse bemerkninger har tegnet den foreliggende situasjon noenlunde klart. Jeg vil gjerne si at det ikke er enkelt å danne seg et konsist bilde av stillingen, men konturene er dessverre etter hvert blitt tydelige på en måte som vi ikke setter noen særlig pris på. Den utvikling som har funnet sted, har jo gått på tvers av det vi alle sammen hadde håpet på. Jeg tør kanskje si at for mitt eget vedkommende har denne utvikling vært en enorm skuffelse, etter at jeg gjennom mange år har arbeidet med disse europeiske samarbeidsproblemer, og har hatt anledning til å være med på å arbeide med de sakene i perioder, gjennom en lang tid, hvor det gikk godt, og vi kunne bli enige. For meg og mange med meg er det som nå har skjedd, en personlig skuffelse, som har ganske store dimensjoner. Jeg ser det nemlig slik – jeg får innrømme at jeg har håpet på det beste i det lengste – at dersom de forslag som nå foreligger fra De Seks, danner yttergrensen for hva de vil kunne tenke seg å gjøre overfor andre land, så ser det ikke særlig lyst ut.

I den nåværende situasjon er det selvsagt av avgjørende betydning at de andre landene i Europa kan holde sammen, og at de, så langt det er mulig, kan arbeide i fellesskap for å få tatt opp igjen forhandlingene om en varig ordning mellom fellesmarkedet og de andre OEEC-land. En midlertidig ordning må vi ha, og denne midlertidige ordning får vi se om vi kan få så gunstig som mulig. Men det er ikke denne midlertidige ordningen for 1959 som er den løsning vi må finne. Vi er nødt til å bruke alle de muligheter som finnes, for å forsøke en gang til om det ikke i løpet av 1959 skulle være mulig å finne fram til en assosieringsavtale av en eller annen art.

Det er ganske klart at det tekniske arbeid som er gjort i Maudling-komiteen i de siste to år, og alle de problemer som der er blitt drøftet igjennom, i seg selv vil være en basis å arbeide videre på, selv om det grunnleggende prinsippet i forhandlingene i Maudling-komiteen ikke lenger kan godtas av De Seks. I all fall for et lite land som Norge er det av avgjørende betydning at en flersidig forhandlingsmetode blir opprettholdt, og at De Seks ikke får anledning til å operere med de utenforstående land på bilateral basis, der de tar den ene etter den andre. Av avgjørende betydning for å holde en slik multilateral front er selvfølgelig Storbritannias stilling, og vi har all mulig grunn til å gå ut fra og tro at man i Storbritannia vil holde fast ved dette multilaterale prinsipp.

Hvilke former samarbeidet mellom De ikke-seks eller De ytre Seks bør eller kan få i tiden fremover, i de vanskelige forhandlinger vi sikkert går i møte, kan vi ikke si noe bestemt om i dag. Men sett på bakgrunn av Frankrikes tilsynelatende kompakte uvilje til å gå med på en løsning som oppstiller som det endelige mål fullstendig ikke-diskriminering innenfor OEEC, bør man kanskje begynne å ta opp

til alvorlig overveielse spørsmålet om eventuelle arrangementer mellom De ytre Seks, arrangementer av preferansemessig art. Det er en vanskelig sak, og selv om man kan tenke seg alternativer, og det ligger nær å tenke på alternativer i den foreliggende situasjon, så er det vel så at nesten alle tenkelige alternativer er mindre fordelaktige enn en multilateral løsning for hele Europa. Jeg er derfor tilbøyelig til å mene at vi i all fall foreløpig må konsentrere oss mest mulig om å finne en multilateral løsning og ikke snakke for meget og for høylydt om andre blokkdannelser. Det er fare for at *det* ville kunne føre til en ytterligere tilstramming blant De Seks, ikke minst av den grunn at dette til syvende og sist er spørsmål om en fransk-britisk uenighet. Og en blokkdannelse med Storbritannia, de nordiske land, Sveits og Østerrike ville av mange i Frankrike bli oppfattet som et bevis på at deres bange anelser gjennom lang tid har vist seg å være riktige, nemlig de anelser som har gitt seg det uttrykk at det eneste Storbritannia har ønsket med frihandelsområdet, er å ødelegge Frankrike.

Jeg tror det er nødvendig at man i den nåværende situasjon manøvrerer forsiktig, slik at man ikke i urimelig grad gir næring til den franske mistenksomhet.

Det var det jeg hadde å si om situasjonen. La meg føye til at vi nå har under utarbeidelse en melding til Stortinget. Det blir en ganske utførlig melding, selv om den vil komme til å måtte utelate en del av de fortrolige ting som i månedens løp er blitt nevnt her i komiteen. Vi regner med å kunne legge den fram for Stortinget så snart Stortinget møtes igjen i januar.

Vi har nå gått gjennom en fase i disse forhandlinger, som vi vel dessverre må innse er avsluttet. Vi må nå gå inn på noe som er nytt, og som vi ennå ikke vet noen ting om. Vi har ment at det da vil være riktig at Stortinget får seg forelagt saken i hele dens bredde og får full anledning til å diskutere den på basis av en slik melding.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen, som, selv om den ga et veldig mørkt bilde, i og for seg var klar nok fra forfatterens hånd.

Jeg vil bare si at jeg synes det er ganske naturlig at Stortinget får seg forelagt denne saken. Vi får da eventuelt drøfte hvordan den best skal behandles, enten i åpent møte eller i lukket møte, eller eventuelt begge deler. Vi får vel også tenke på hvor meget eventuelt skal fremlegges av hemmelige dokumenter, som jo er en ganske vesentlig del i bildet. Men det får vi komme tilbake til.

Ingvaldsen: Det handelsministeren sluttet med å si, at man må være forsiktig med å tale om blokkdannelse utenfor De Seks, tror jeg for så vidt er riktig, og man skulle ikke anstrenge seg noe i den retning for tiden. Hvordan henger det da sammen at Regjeringen nå er begynt å oppta forhandlinger med enkelte næringsorganisasjoner her, med henblikk på nordisk tollunion? Jeg har et rundskriv nede fra Industriforbundet om dette. Det er sendt rundt til alle bedrifter. Så vidt jeg skjønner, må det nærmest gå i motsatt retning.

Fung. utenriksminister Skaug: Det arbeid som der er opptatt, er et resultat av det vedtak som Det Nordiske Råd gjorde. Det Nordiske Råd besluttet å anmode

regjeringene om å ta opp forhandlinger på basis av det som foreligger i Samarbeidsutvalgets rapport. Det er der for det første en hel del punkter hvor det er uenighet, der Samarbeidsutvalget øyensynlig ikke ville kunne oppnå enighet, og hvor det er sannsynlig at enighet bare vil kunne oppnås gjennom forhandlinger mellom regjeringene. For det annet er det fra norsk side blitt pekt på at det er en del forslag i Samarbeidsutvalgets rapport som man på norsk hold kanskje ikke kan godta. Det kan dreie seg om spesielle tollsatser og overgangsordninger. I et møte med Arbeidsutvalget i Industriforbundets Hovedstyre for 14 dager siden spurte vi om Industriforbundet og bransjeforeningene kunne klarlegge denne saken ytterligere.

Dette er da gjort som forberedelser til det statsmintermøte som skal holdes her i Oslo 20. desember. Det betyr ikke at det er tatt noe standpunkt til spørsmålet om en nordisk tollunion, hverken i den ene eller i den annen situasjon. Det er utelukkende spørsmål om å oppfylle den anmodning som Nordisk Råd rettet til regjeringene, med sikte på i all fall å ha denne planen ferdig for å kunne legge den fram igjen for Nordisk Råd og for nasjonalforsamlingene i de nordiske land, hvis man på et senere tidspunkt skulle finne det hensiktsmessig og riktig.

Jeg hadde tenkt å be om å få redegjøre for denne sak som et spesielt punkt på dagsordenen i dag. Dette er det vesentlige vi har å si om den. Vi er interessert i å gjøre det utredningsarbeidet ferdig også fordi vi har fått underhåndsforespørsel fra flere hold om dette arbeidet med den nordiske tollunion, og om det kan tenkes å kunne være noe som i en gitt situasjon kan danne grunnlaget for en annen samarbeidsordning i Europa, med Norden, sterlingområdet, muligens Østerrike og Sveits. Til det har vi foreløpig måttet si at det vet vi ikke, for vi vet overhodet ikke om vi kan bli enige om en nordisk plan. Men jeg tror for min del at det som et beredskapstiltak vil være riktig å se om vi overhodet har muligheter for å bli enige på det nordiske plan om noe som da senere – vi vet ikke hvilken situasjon vi kan komme til å stå overfor – kanskje vil kunne passes inn i et slikt arrangement i Europa.

Jeg vil gjerne understreke at det på det nåværende tidspunkt fra vår side ikke er snakk om alternativer eller blokker. Det skrives en del om det, især i britisk presse. Jeg tror at man på det nåværende tidspunkt skulle være meget varsom med det, og ikke føre dette stort lenger enn det vi nå tar sikte på, nemlig å se om vi kan bli enige på et nordisk plan. Men det kan godt hende denne situasjon kan forandre seg totalt i løpet av 3-4 måneder. Det er nemlig ikke bare på dette økonomiske feltet vi nå begynner å se bekymringsfulle tendenser i retning av en oppløsning av samarbeidet i Europa. Den meldingen vi nettopp nå har, som forsvarsministeren nevnte, om den franske innstilling overfor NATO tyder jo på en klar, sterkere nasjonal selvhevdelse fra fransk side, som ikke er forenlig med den politiske og økonomiske integrering i Europa som NATO forutsetter.

Det er min oppfatning at det ville være uforsvarlig av de nordiske lands regjeringer om de ikke i den nåværende situasjon var så pass beredskapsmessig innstillet at de forsøkte å slutføre disse forhandlingene, slik at vi i alle fall vet om vi

i en gitt situasjon kan bli enige eller ikke kan bli enige i Norden. Det er ikke noe mer vi tar sikte på.

Wikborg: Det var det samme spørsmålet som hr. Ingvaldsen tok opp, som også jeg satt med. I den overmåte dystre situasjon vi nå er kommet opp i, er det bare ett lyspunkt. Det er at ennå holder De ytre Seks sammen, bortsett fra Danmark, som naturligvis er vårt svakeste ledd i kjeden på grunn av sin livsnødvendige forbindelse med Tyskland når det gjelder landbrukseksporten. Men da må vi ikke gjøre noe som kan forstyrre det gode samholdet, og da forekommer det meg at man kan ha en noe annen vurdering av nordisk tollunion enn den statsråden ga uttrykk for.

Det ble sagt at flere hold hadde uttalt sin interesse for hvor langt vi kunne komme med denne tollunion. Hvis det offisielle Storbritannia også er blant de flere hold, er det kanskje ikke så farlig å fortsette.

Fung. utenriksminister Skaug: Det er tilfellet. Det offisielle Storbritannia har tilskynnet oss å gjøre det ferdig.

Wikborg: Da kan det for så vidt ikke være noe i veien for å gjøre det. Men det må jo være fullkommen klart at i den situasjon som truer med å utvikle seg, så må vi holde oss så nær knyttet til Storbritannia som mulig. Skjer det ikke, og vi kommer i et motsetningsforhold ved at vi begynner å diskriminere mot Storbritannia, har jeg inntrykk av at vi slår igjen en av de siste dørene vi har for vår eksport. Hvis vi skal miste en hel del av vår eksport til De Seks, og vi skulle komme i vanskeligheter med Storbritannia, da er vi nydelig ute.

Det er jo så at De ytre Seks er ikke uten maktmidler. Hvis Storbritannia kan gjennomføre konvertibilitet, kan vel det få temmelig drastiske virkninger for Frankrike, og hvis GATT, OEEC og EPU ryker, må det også være et ytterst dystert perspektiv for Frankrike. Jeg kan derfor likesom ikke tenke meg at det skulle ville gå til det aller ytterste.

Men det som gjør situasjonen så spesielt dyster er synes jeg, at vi ikke lenger vet hvilke alternativer vi kan arbeide på, hva det overhodet er mulig å oppnå. For dette siste forslaget som de er kommet med der nede, er jo bare en gjennomføring i dag av det de allikevel skal gjøre om noen år, så det er ikke noen virkelig innrømmelse og for oss i Norge betyr det, etter det statsråden sa, praktisk talt ingen ting.

Men det som da er problemet, er: Skal vi være så forsiktige overfor Frankrike som statsråden mente var riktig, slik at vi ikke også forbereder vår egen skanse, nemlig et nærmere samarbeid mellom De ytre Seks? Vel, det er en vurdering, og der legger jeg overmåte stor vekt på hva statsråden og Utenriksdepartementet måtte mene, men jeg synes det er betenkelig, når vi kjenner Frankrikes steile holdning, at vi ikke skulle arbeide mer på å søke å finne frem til en ordening mellom oss utenfor, for dette er ikke noe som lar seg improvisere i en fart, og vi kan komme til å stå i en situasjon hvor det gjelder å være forberedt. Det å avveie disse to hensynene mot hverandre, er det store problem.

Røiseland: Eg kan vere samd i at utgreiingsarbeidet kring den nordiske tollunion eller nordisk økonomisk samarbeid held fram, og eg ser det også som eit visst beredskapstiltak i den situasjon vi no er oppe i. Men eg er samd med hr. Ingvaldsen og hr. Wikborg i at det må vere klårt for alle ut over at vårt ynske er ikkje isolasjon. Vi gjer dette som eit beredskapstiltak, men vi ynskjer av alt vårt hjarte at det ikkje må bli noka nordisk blokkdaning som kan kome på tverke for frihandelsområdet i Europa eller for den størst moglege samhandel i Europa. Men vel, situasjonen kan bli så fælsleg at det ikkje kjem i stand nokon avtale med Messinaunionen, og at England dreg seg tilbake til sitt samvelde, og vi kan ikkje nekte at då, då byr alternativet med nordisk tollunion seg fram, vi kan ikkje sjå bort frå det. Den situasjon eg her har skissert, er faktisk den verste vi kan kome bort i, men det er vel rettast å ta også det verste alternativet med.

Elles er eg også samd med hr. Wikborg i at det vi nå må gjere i denne situasjon, er å prøve å samarbeide med dei seks som ikkje er dei seks, og gjennom dei freiste å få frihandelstingingane til å gli igjen. Men skulle dei ikkje gli, må vi fyrst og fremst prøve å kome til ei ordning med desse Ytre seks om sams arrangement.

Meisdalshagen: Etter mi oppfatning er tida no slik at vi ville gjera fullstendig feil ved å vera så forsiktige at vi i det heile ikkje gjer noko, og eg for min del kan ikkje sjå bort frå at situasjonen kan bli den at det også ville vera ein betydeleg styrke for oss å kunna koma fram til ein tollunion her i Norden. Det kan godt hende at i den fyrste tida kan det bli det einaste positive tiltak vi har å ta til for å kunna styrkja vår eiga økonomiske stilling.

Alt er så uklårt i dag at det er vanskeleg å ta stilling til kva vi endeleg skal koma til å gå inn for, men eg trur ikkje vi skal vera så alt for forsiktige. Eg trur heller ikkje at det vil vera mange som vil rekna det for noka blokkdaning om vi her i Norden kjem fram til ein tollunion. Eg skjønna handelsministeren slik at det han i fyrste rekkje sikta til, var eit spenningsforhold mellom England og Frankrike, og gjekk vi saman med England, kunne det bli oppfatta som ei blokkdaning, og det kan vel vera at vi må vera noko forsiktige der. Men på den andre sida må vi vel i like høg grad kunne rekna det som dei seks held på å arbeide fram mot, som ei blokkdaning.

Eg trur at alt teki i betraktning gjer vi rett i å nytta tida framover så godt som mogleg, både til å forbereda moglegheitene for eit nærare økonomisk samarbeid i Norden og også til å forbereda samarbeidet mellom dei andre seks, eller helst dei elleve, om det er mogleg, i all fall dei seks. Så får vi då ta stilling til dette ettersom det blir råd for å gjera det.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv, enn skjønt hr. Meisdalshagen sa meget av det jeg ville si. Jeg tror også man må fortsette dette utredningsarbeid, fordi et nordisk fellesmarked eller et nærmere økonomisk nordisk samarbeid kan bli et av

alternativene. Vi kan, som hr. Røiseland pekte på, komme i den situasjon at det blir aktuelt, og da bør det jo være utredet.

Det er ganske klart at et nærmere nordisk økonomisk samarbeid aldri vil være rettet mot Storbritannia, det kan det ikke være. Og når man maler denne britiske reaksjon på veggen som en annen fanden, så har meg bekjent Storbritannia aldri egentlig gått mot tanken om et nærmere nordisk økonomisk samarbeid eller sogar mot en nordisk tollunion, hvis bare denne union ikke blir en høytariffunion, men en lavtariffunion. Jeg ville gjerne at man skulle vise meg noen offisielle britiske erklæringer – eller også private – hvor man virkelig bekjemper tanken om en nordisk tollunion.

Når det så gjelder de Seks, det europeiske fellesmarked, tror jeg ikke de har så veldig meget mot denne tollunion.

Når man så skal drøfte de muligheter som foreligger, er det klart at De ytre Seks kan nå stå sammen, de har en forhandlingsposisjon, de vet hva de vil nå fram til gjennom eventuelle forhandlinger. Men jeg tror – og det ville jeg gjerne at statsråden skulle si noe om – at det ikke er noe så særlig grunnlag for et varig økonomisk samarbeid mellom disse Ytre seks, bortsett fra at man gjerne vil ha mest mulig fri handel i Europa. På varig basis å sette disse Ytre seks opp som en motsammenslutning mot de indre seks, det tror jeg imidlertid er vanskelig.

La meg til slutt si at jeg tror ikke man skal gjøre seg for mange illusjoner, og man skal ikke overse det faktum at dette fellesmarked er av politisk natur, og at det er politiske hensyn som gjør at det holder sammen. Man kan være ganske sikker på at Berlin-situasjonen vil bidra sterkt til at disse politiske momenter blir enda mer fremtredende. Og endelig er det, som statsråden sa, en strid mellom Frankrike og Storbritannia.

Ingvaldsen: Det var et spørsmål jeg hadde lyst til å stille, skjønt det ligger litt utenfor. Disse oppløsningstendenser i Europa er jo ganske uhyggelige og merkelige når man ser dem på bakgrunn av hva man har oppnådd gjennom NATO og OEEC. Jeg kan ikke fri meg for det ubehagelige inntrykk at når Europa skal begynne å ordne opp for seg selv, og gjøre dette alene uten Amerikas bistand og oppsyn, kommer man tilbake til disse forhold fra før krigen, hvor Europa var splittet opp i mindre interesseområder. Jeg har inntrykk av at det var den samlende forsvarstanke som tidligere bar Europa gjennom disse problemer, og begynner det først å løsne der, tror jeg at det også rakner på det økonomiske område. Det er mulig at dette er helt urealistisk, men jeg har faktisk en følelse av at hvis man skal få Europa samlet økonomisk, må det først og fremst være helt – man kan nesten si homogent militært sett, således som det har vært langt på vei noen år. Hvis dette rakner opp, og hvert land ikke har noen følelse av fellesskap på det område, tror jeg at de økonomiske motsetninger kommer til å ta helt overhånd. Jeg tror at de økonomiske interesser og problemer nesten må underordnes dette andre problem.

Statsråd Skaug: Jeg vil gjerne igjen få presisere at Regjeringen ikke har noen tanke om å lure en nordisk tollunion inn på den norske opinion. Jeg har sagt

det mange ganger før, og jeg vil bare få si at jeg synes det er beklagelig at man ikke kan bli trodd. Jeg har i all fall ikke noe ønske om det, og det har jeg sagt ganske klart fra ved forskjellige anledninger. Jeg tror at det ordet holder.

Jeg tror også at jeg kan forsikre hr. Wikborg og hr. Røiseland om at Regjeringen for sin del og de som arbeider med disse spørsmål i administrasjonen, er fullstendig klare over betydningen av vår forbindelse med Storbritannia, og at vi ikke kan tenke oss å gjøre noe som kan skade vårt forhold til Storbritannia. Vi vil alltid, når det gjelder Storbritannia, som det for øvrig også er tilfellet når det gjelder de Seks, være innstilt på gjennom forhandlinger å finne fram til ordninger som kan godtas. Det var dette jeg hadde anledning til å legge fram for arbeidsutvalget i Industriforbundets hovedstyre for kort tid tilbake i forbindelse med det undersøkelsesarbeid som nå er tatt opp.

Jeg har tidligere nevnt at jeg for min del tror at om vi hadde fått et europeisk frihandelsområde, ville det kunne skape ganske store forhandlingsmessige vanskeligheter å innpasse en nordisk tollunion i et europeisk frihandelsområde. Jeg skal ikke komme nærmere inn på det her. Jeg har gjort rede for det bl.a. i det møte som den norske delegasjon til Nordisk Råd hadde før Nordisk Råd tok til med sin siste sesjon.

Men i denne situasjon er det min bestemte oppfatning at vi må forsøke å arbeide med alternativer, og i all fall være beredt på at vi om noen måneder kan komme opp i en situasjon hvor vi trenger å ha noe som kan brukes også i en større sammenheng.

Arbeidsutvalget i Industriforbundets hovedstyre har stilt seg meget forståelsesfullt overfor denne problemstilling, og har sagt at det gjerne vil være med på de undersøkelser som nå er satt i gang, så lenge det er ganske klart at dette ikke innebærer noen tilslutning til en nordisk tollunion. Og det gjør det ikke. Det står jo klart i anbefalingen fra Nordisk Råd, så vidt jeg vet, at i disse forhandlinger ligger det ikke noen stillingtagen, og at et eventuelt forhandlingsresultat må forelegges igjen for Nordisk Råd og for nasjonalforsamlingene. Det er også store muligheter for – og det har jeg nevnt for arbeidsutvalget i Industriforbundets hovedstyre – at man som noe som eventuelt skal innpasses i en større europeisk sammenheng, må finne frem til et annet forslag om et nordisk arrangement enn det som nå foreligger. Det nåværende forslag er noe som er laget for en fredelig situasjon, og det er slett ikke sikkert at det vil være det rette forslag i en annen situasjon. Det er noe som vi da må ta opp. Det er bl.a. kommet fram fra britisk hold at det ville være nyttig om dette arbeid kunne gjøres ferdig, og at man kanskje i en gitt situasjon ville kunne ønske å ta opp spørsmålet om en sammenknytning av et slikt arrangement med Sterling-området og med Sveits og Østerrike, og det er et alternativ som kan tenkes. Det ville etter min mening ikke være det beste vi kan oppnå, for jeg tror at det beste vi kan oppnå, ligger i en europeisk multilateral løsning. Men det må jeg si at det foreligger i dette spørsmål ingen nordisk-britisk misforståelse.

En ting videre som jeg gjerne vil ha nevnt, er hva vi nå skal si hvis OEEC kommer til å holde et rådsmøte. Det er mulig at Adenauer under sitt besøk i London, som ble annonsert i radioen i dag morges, vil komme til å gjøre enda et

forsøk på å hindre at det blir et møte i OEEC's råd. Man er på tysk side veldig opptatt av ikke å få noe sådant møte foreløpig. Men om det blir et sådant møte, må vi ha en reaksjon på den korttidsløsning som nå er foreslått fra Brussel. Vi vil som vanlig konferere med de andre ti land utenfor fellesmarkedet om hva vi skal si. Vi vil, tror jeg, for vår del ønske å fremheve at vi ikke kan se de nå foreliggende tilbud som tilfredsstillende, og spesielt når det gjelder Frankrike, må vi si at vi i all fall ikke kan gå med på at vi til gjengjeld for dette skal ta opp forhandlinger og gi bort noe til Frankrike eller til andre. Det kan det etter vår mening ikke være tale om, og på et møte vi forleden dag hadde i Getz Wold-utvalget, der næringsorganisasjonene er representert, ga også alle næringsorganisasjonenes representanter uttrykk for det standpunkt at vis à vis korttidstilbudet, som det her foreligger, er det bare å si at, vel, det kan De seks land gjerne gjøre, men disse tiltakene er ikke noe som fører med seg noe tilbud av noen som helst art fra vår side.

Det er videre spørsmål om vi vis à vis Frankrike skal gå inn for at Frankrike først får oppfylle sine OEEC-forpliktelser, og om vi, hvis de andre land er villige til å gå hardt inn for det, også skal gå hardt inn for det, således at OEEC-forpliktelsene må innfries, før Frankrike påtar seg å innfri nye forpliktelser. Jeg skal for øvrig torsdag ha et møte med presidentene i alle næringsorganisasjonene for å få anledning til å legge saken fram for dem.

Det har vært nevnt her at man også må tenke mottiltak og på en samling av De ytre Seks. På sett og vis er jeg også enig i det, og en samling av De ytre Seks får vi jo mer og mer, det følger av selve utviklingen i denne situasjon. Mottiltak og forsøk på overtalelser og antydninger er det også meget av. Men her er det spørsmål om hvor langt vi er klare til å gå. Det er spørsmål om hvordan vi kan balansere forhandlingstaktisk i denne situasjon, og det er spørsmål om hvorvidt det er riktig og fornuftig av oss å kjøre en så pass hard linje at De seks med noen som helst rimelighet kan si at det er vi som har startet angrep og tiltak mot dem. Vi vil gjerne forsøke å manøvrere dette slik at vi ikke risikerer å få for mange beskyldninger rettet mot oss, men at vi samtidig gjennom disse drøftelser kan klare å oppnå noe. Jeg tror oppriktig talt at vi ikke får til særlig meget for 1959, en kortsiktig periode. Vi må gjøre det beste vi kan, og det vesentlige ligger etter min mening i at det som nå tar til i 1959, ikke skal få lov til å vokse og bre seg, hvilket automatisk vil komme til å skje hvis vi ikke i 1959 kan finne en løsning på langtidsproblemet.

Wikborg: Jeg tror ikke at jeg brukte noen uttrykk eller sa noe i retning av at jeg mistenkte Regjeringen for å ville lure inn på oss en tollunion, selv om vi jo vet hvordan Regjeringen gang på gang har gitt uttrykk for sitt syn. Det er mange av oss som er meget engstelige for at samtidig med at vår eksportindustri kommer i de største vanskeligheter, skulle vi også få vanskeligheter for hjemmeindustrien på grunn av en hard konkurranse i øyeblikket. Det ville fordoble våre byrder. Derfor er vi så engstelige.

Det som Nordisk Råd oppfordret regjeringene til å gjøre, var ikke spesielt å undersøke tollunionen. Tvert imot ble uttrykket strøket i det utkast til uttalelse som forelå. Det var mulighetene for et økt økonomisk samarbeid i Norden som skulle

undersøkes. Ett av alternativene er da naturligvis tollunion. Men det er også et annet alternativ, nemlig et fellesmarked uten felles tollgrenser utad, og det er mulighet for å finne fram til et samarbeid på visse områder, uten at man har hverken fellesmarked eller frihandelsområde eller tollunion. Jeg er helt enig med statsråden i at fra norsk side er naturligvis det beste et europeisk multilateralt samarbeid. Men det ser altså ut som om det er vanskelig å få gjennomført, og da, om det multilaterale samarbeid ikke kommer i stand, må vi iallfall her hjemme hos oss være forberedt på hvordan vi skal gå frem, og hva vi skal forsøke å oppnå mellom De ytre Seks.

Formannen: Dersom ingen flere forlanger ordet – og det er ikke gjort – kan vi vel da anse denne debatt for avsluttet.

Møtet hevet kl. 11.